

გეოგრაფიკული ნიმუშები

№ 10

ტფილისი

დაკავშირებული

1923

ბჟილისის სასაქლაო

დაფეთებული შენსკენ მორბიან
სქელი ჯოგები, როგორც ლატანი.
შენ—დაგეშილი დედალი ორბი.
შენ—დაგრაგნილი ლევიათანი.

გლადრავენ მუცელს მწარე აფთრები:
ნუგზარ, ატილა და ტამერლანი.
იხევა ბოძზე გამოფატრული
აპოკალიპსის მწვანე მერანი.

საკლავით სავსე ეგ ხვიშირები.
იფქვის ნახირი გამოხვეტილი.
და ტრონტონებზე ხიმერებივით
სწვეთს საშოები გადმოღვენთილი.

ბლოკადა სისხლის. დაუძრაზავი
ნასუქარ მინდვრებს ლეშებს უწველი
და ფარაონის სხვილი ძროხები
მორგის საწოლზე ყრიან მუცლებით.

დანებით დგანან ვით სატრაპები
ყასბები ტოგით შემოსილები.
დახეთქე სისხლით ყველა სარდაფი
და ტურგონები შემოსეული

ბლავი ჩანგლებით: ჯერ უძიროა
და არ ავსილა შენი ღარები:
გაწველილ მიწას გაუწირია
ჩამდგარი ღალის ნატბევარები.

დაარტყი ალყა, დააგრიალე,
ჩაასვი ღვიძლში პრესსი წყეული:
კიდეც დაბურღე მიწა ძლიერი
შადრევანებათ ამორწყეული.

მაგრამ მძინვარე თუ კი ჩაპქერი,
გაძღვევენ რევანშს ბუდის ბლარტები:
როცა გასკდება როგორც ჩანჩქერი
შენი ძარღვები დასაბღერტელი.

მორწყე და მორწყე მიწის ფერსვები!
მკვდარი ვერხარნის მუცელი მშრალი;
შენგან ოცნებას ეალოერსება
ბარბაროსული სისხლის შრიალი!

გიორგი ლეონიძე

დადაიჯი და ცისფერი ჰანუები.

შესავალი

მხოლოდ მეზრდოლ ლიტერატურულ შკოლათა ჟშუალო მონაწილე იგო-ძნობს, რომ ყოველი მეზარცხენე ფრთა პოეზიაში ნამდვილად მხოლოდ მცირე ნაწილს გამოხატავს იმ შინაგან საკირეს დუდილისას, რომელსაც ეწოდება შემდეგში რომელიმე ლიტერატურული მიმართულება და ისტორიაში შედის თავის შტამპით. უდიდესი ქროლვა დაცხრილულ ქარებისა, რჩება შემოქმედების გარეშე, მაგრამ ეს შინაგანი ცეცხლის წვა, გამოუთქმელი დუდაბი ჰქმნის ტემპერამენტს, პაქოსს და თვითდამტკიცებას. ამიტომ არ არის ყალბი ის გატაცება, კადნიერება და გადავარდნა, რომელიც ყოველთვის აბასიათებს მეზრდოლ შკოლას.

ერთხელ რომანტიზმის ნაპოლეონის ბარაბანის ცემა პარიზში უყრიდა თავს ვალანტიორებს, ნოტრდამის ზარის რეკასავით ისმოდა ვიქტორ ჰიუგოს ხმა, ამაზე უფრო გამდგარი ენტუზიაზმით სწერს გეორგ ბრანდესი.

ყველაზე უახლოესი ლიტერატურული შკოლა ფრანგი სიმვოლისტებისა ამტკიცებს კიდევ ამას. ბევრისთვის საფრანგეთშიც გაუგებარი იყო სტეფან მალლარმეს უდიდესი ავტორიტეტი. მწერლობით მალლარმე ავტორია რამოდენიმე ოქოორტისა პროზით, რამოდენიმევე სონეტის, კრიტიკულ წერილებისა... ამასთანავე ყველაფერი ეს ისე გაუგებარია, რომ მალლარმე ფრანგებმა შეიტანეს გაუგებარ ავტორთა სიის პირველ რიგში. ნამდვილად კი მალლარმე იყო უდიდესი მეტრი, რომელიც ახსოვს პოეზიას. ყველაფერი ეს გამოჩნდა მის შემდეგ, რაც მისმა მოწაფეებმა დასწერეს აპოლოგიები და აღიდგეს უძვირფასესი მასწავლებელი.

პირველი ქრისტიანი აპოლოგეტები არ სწერდენ ისეთი მოწიწებით მაცხოვარზე, როგორც დეკადენტი პოეტები სწერენ აქამდეც მალლარმეზე. აქ ლაქოორგი ემგვანება ტერტულიანს და მალლარმე დაადგა მსოფლიო პოეზიას, როგორც გამოკვეთილი თეთრი გედი, რომელიც სიკვდილის წინ კიდევ იზომავს ხმას და უკანასკნელ დასკვნამდე მიიყვანს პოეზიას.

შეუძლებელია აგრეთვე არტურ რემბოს მსოფლიო რილის გაგება, რომ ბიოგრაფიას არ გაემხილა ამ უკანასკნელი პოეტის ფენომენი. ეხლა იწყება ჩვენ თვალის წინ რუსი სიმვოლისტების ისტორია. ალექსანდრ ბლოკის სიკვდილმა გახსნა ეს რკალი. იქნება იყო კიდევ ბევრის მაჩვენებელი, რომ ალექსანდრ ბლოკ მოკვდა ახალგაზრდა, ან და ისიც, რომ ის იყო რომანტიული. დღეს ანდრეი ბელლი სწერს ტომებათ მოგონებებს: ადგენ საფლავები: დოსტოვესკის და სოლოვიოვის.

ვალერი ბრიუსოვი სდვას, როგორც ჯამბაზი, რომელიც პირიდან უშვებს დამწვარ ქალაქს ქრელი გველივით. ირკვევა, რომ ა. ბლოკის „კულიკოვოს პოლე“მ დაიწყო ანდრეი ბელლის „პეტერბურგი“, რომ ბლოკი იყო ანდრეი ბელლის ლორენცო მედიჩი, შთამგონებელი, მეცენატი და უფროსი ძმა.

რამდენი კიდევ სხვა ამბებია აქ მოყოლილი... და ა. ბლოკი ჩნდება, როგორც ნერონი, რომელსაც კეთილშობილება მიმატებია... ეხლა რამდენ სიტყვის ვიარესლაგ ივანოვ, რომელიც ამზადებს მონუმენტალურ მოგონებას ა. ბლოკზე.

ვინ იფიქრებდა, ვის ეზმანებოდა, რომ ყოველ ლექსს ჰქონდა ასეთი რომანტიკა, რომ გამოუთქმელი დარჩა უძირო ჯა და მხოლოდ ნათქვამი იქცა ლექსად.

სულ ბოლოს განა გაკადნიერებული ვლადიმირ მაიაკოვსკი არ ამბობს ავტობიოგრაფიაში, რომ ის იქნებოდა ზბრალთ პროპაგანდისტი პრესნიას ქვერაიონის, რომ ის არ მოეწვია პოეზიისათვის დავით ბურლიუკს, რომელმაც პირდაპირ შეჰქმნა მისგან ოსტატიც და პოეტიც?

სიკვდილის შემდეგ გამოირკვა, რომ ველემირ ხლენიკოვი „თავმჯდომარე დედამიწის ბურთის“, ბლუ გენია, ცეცხლი დაუქრობელი, იყო და დარჩება რუსულ ქუთურის მის გამართლებად. გავიმეორებ, რომ აღბად სასწულით მოხდა, რომ რუსეთის სიმვოლიზმმაც და ქუთურისმმაც დაჰქარგეს მეთაური, გული დაცხრილული გენიით: ალ. ბლოკ და ვ. ხლენიკოვი.

ეს გამოტირილი გმირების აცოცხლებს ამ ეპოპეას.

გიეი იქნება ის, ვინც იფიქრებს, რომ „ცისფერი ყანწები“ მოასწრეს იმის თქმა, რაც უნდა ეთქვათ, ან და სთქვეს თუნდა მეთაური იმის, რაც უნდა ეთქვათ.

გარდა საერთო ბედისა, რომ მეტროპოლი შკოლები ვერ სწურ ვენ თავიანთ შესაძლებლობას, ამას დაემატა ისიც, რომ საქართველოში პირველი იყო ასეთი მეტროპოლი შკოლის შემოსვლა. „ცისფერი ყანწები“ ისე გრძნობდნენ თავს, როგორც ქვეყნის შემოქმედი შექმნის პირველ დღეს, როცა აგრაგნილი ქაოსი ეძებდა ძორმას. აპოლონის სახე რუსთაველის დაჩრდილეს საუკუნეებში, ასეთ ეპოქების განმავლობაში ქართველ ერს თავისი ენაც დაუფიწებია, ვინ იცის რამდენი ენა გამოვიცვალეთ ქალდეას შემდეგ?.. რუსთაველის შემდეგ მთელ მწერლობაში მოსჩანდა მხოლოდ ილია ჭავჭავაძე: მართალია ის იდგა, როგორც დარიალი, მას ეხეთქებოდა ყოველი შესაძლებლობა ქართული კულტურის ასახვისა, ის იყო ავტორი პროზის, პუბლიცისტი, ჟურნალისტი, ისტორიკოსი, ბანკირი, ორატორი, საზოგადო მოღვაწე, მეცენატი, პოლიტიკოსი და კიდევ სხვა, აგრეთვე პოეტიც, უფრო გამართლებული წიწამურით, მაგრამ ყველაფერი ეს არ იძლეოდა პატიოსნ: ეს ამოუცხველობა ქართული კულტურის შემდეგ დაეჯახა მეორე პოეტს გრიგოლ რობაქიძეს, მაგრამ სამოქალაქო ცხოვრების განვითარებამ, როცა პოლიტიკა ცალკე გამოიყო და უფრო და უფრო კიდევ პოეტის დაბადებულმა შეგნებამ მისცა მას საშუალება უფრო ემზილა თავისი პოეტის ბუნება (დამტკიცება ამისი არის საგანი 27 ტეხისიანი აპოლოგიის — „გრიგოლ რობაქიძე“).

„ცისფერი ყანწები“ დამზადებული ტერორისტული დინამიტებით დარჩენ თავიანთ თავს ამარა: აკადემიის და კლასიციზმის მაგიერ ალაპარაკდნ ფილისტერები ოჯახებიდან: საჭირო იყო დიდი ტაქტი, რომ ეს უდიდესი ლიტერატურული ჯვაროსნობა არ ჩაეთრიათ ამ ქაობში და ბრძოლა არ დაწვრილმალეხულიყო.

და დაიწყო ამოუცხველ კულტურის ხვერელების გავსება: როლი გრიგოლ რობაქიძის, რომელიც პოეზიის აგიტაციისათვის უნდა მისულიყო პროფესორის კათედრამდე, ლექსის ტეხნიკაში გაინაწილეს ყველა ყანწელებმა, და იმ დროს, როცა „დადამ“ და „ქუთურისმმა“ დახსნეს ლექსი, ყანწელები ომებს იძლეოდნენ მართალი სონეტის წერისათვის. იმის მაგიერ, რომ ძველი ლექსთ

წყობა დანგრეულიყო, გრიგოლ რობაქიძე აკანონებს ქართული ლექსის ელემენტარულ ბუნებას: ლიცეიში ამას ეწოდება სიტყვიერების თეორია. ყანწელებს უხდებოდათ ძირს ჩამოგდება მეშჩანური კრიტიკისა და პოეტებს დააწყებოდათ ლექსზე წერა: მიუხედავად ამისა, რომ ეს ამბავი არც ისე შორია, დღეს, როგორც არაფერს კითხულობს, ვინ ააშენა კავკასიონის ქედი, ისე არაფერს კითხულობს, ვინ გადაადგო ქართულ მწერლობიდან მეშჩანური კრიტიკა და შექმნა მოდერნისტული სტილი.

აღბად დიდიხნის მოთხოვნილება იყო ეს და ამოსასუნთქ ჰაერზე კი არაფერს ფიქრობს:

ერთი მხრივ იმან, რომ ყანწელებს უხდებოდათ არა თავისი საქმის კეთება, მეორე მხრივ სამოქალაქო ომის ცეცხლმა და რევოლუციამ, რომელმაც მოუხწრო საქართველოში ამ პოეტებს შემოქმედების დაწყებისას და ამასთან ეს რევოლუცია ორგანიზულად არ იყო გამოტანჯული ქართველ ხალხისგან, არამედ „მოვიდა ფოსტით პეტროგრადიდან“ (რაც ამჩნევია პროლეტარულ დემოკრატიულ პოეტებსაც) და აგრეთვე ქართულმა სამხრეთის ბუნებამ, რომელიც აკანონებს ზარმაცობას და უფრო მწვავეთ აყენებს სიცოცხლის პრბლემას—გამოიწვია ის, რომ ყანწელებს არ უთქვამთ საჯაროთ თავისი სიტყვა, როგორც ამისთვის იყვენ მოწოდებული. მთავარი მაინც რჩება ლიტერატურულ ფონის უქონლობა და ასპარეზის სიღიწროვე.

აღბად შემდეგ ყანწელები გამოიტანებენ იმ წამებს, როცა ისინი მეტს ფიქრობდნენ „ცისფერი ყანწების სახელის მოგონებაზე, ვინც აკაკი წერეთელი „თორნიკე ერისთავის“ დაწერაზე, როცა იყო ისეთი წამები ალტაცებისა და უდიდესი ინტაიმის, როცა ყოველი ყანწელი უარს იტყოდა „ქაუსტი“-ს გადაწერაზე, რომ თვითონ ყოფილიყო მისი ან მისი მადარი პოემის ავტორი...

ეს არის ისტორია ბოგემის, მისტიური ძმობის ორდენის, რომლის კონსტიტუციასაც შარტო სიკვდილი დასწერს.

მაგრამ აქ სიტყვა ბოგემა მართო სიტყვაა. სინამდვილეში კი ამას ახსოვს ათასი ტფილისში გათენებული ღამეები, რომელნიც უცხო პოეტების ოდებსაც იწვ ჯდენ. როდისმე აღბად პოეზიიში განკაცდებიან კონტრაბანდისტური ოპიოფავი სპარსელები.

ასე დააწყვეს ყანწელებმა დინამიტები და მოკიდეს ხელი მწერალთა კავშირის ორგანიზაციას... მაგრამ ძველი მწერლობა გამოდგა ბაზალეთის ტბა და პოეზიის შზე ვერ დასწვდა ზმანებულ აკვანს. რკინის პალო მხოლოდ კაბაბერის დროს ესობოდა მიწას: დღეს პოეზია თვითონ ებრძვის თავის თავს სასიკვდილოთ:

ფრაგმენტებით შეუძლებელია „ცისფერი ყანწების“ ისტორიის დაწერა: ყოველი ყანწელი თავის თავს გრძნობს ჯვაროსნათ და დაიწერება ეს ეპოპეა: ეხლა წერილის დაწყებისთვის მე მინდა მოვიგონო ერთი ეპიზოდი: ეს იყო კაძე „იმედი“. ტფილისში ამ კაძედან დაიწყეს ყანწელებმა: მეორე საღამო მოაწყვეს რუსის ფუტურისტებმა: ილია ზდანევიჩმა, ა. კრუჩიონიხმა, და ტერენტიევმა, ეს საღამო იყო ფუტურისტული მხატვრობის. უმთავრესად აქ წარმოდგენილი იყო მეორე ზდანევიჩი და ლადო გუდიაშვილი: მოხსენებას კითხულობდა „ფუტურისტულ სიტყვის ეზუიტი“ ა. კრუჩიანიხი. როდესაც ტფილისის აკადემიურმა წურბელებმა იჯერეს გული: (მახსოვს იყვენ მატემატიკის დოქტორი გ. ხარაზოვი და ს.

გორდეცკი), როცა ფუტურისტების ქრონტი მოიხსნა და ა. კრუჩონიხი ჩაი-
და, როგორც მოგდებული კატა, სიტყვა აიღო გრიგოლ რობაქიძემ: ეს იყო ქა-
რიშხლის მოვარდნა: (ალბად ეს ღამე დაამახსოვრდა ა. კრუჩონიხს, როცა გრი-
გოლ რობაქიძეს დაარქვა: Специалист по Апокалипсису и безумию)... არ
ვიცი იმ ღამეს ვისთვის ლაპარაკობდა გრიგოლ რობაქიძე: ამართლებდა ფუ-
ტურისტებს, თუ ამართლებდა თავის თავს, რომელიც ბედმა გასწირა ამ ღვაწ-
ლისთვის („подаи“) ამოვესო ყველა ხრამები ქართული კულტურის და ხან-
დისხან ამისთვის მორიდებოდა პირდაპირ გზას...

ის ლაპარაკობდა გაცოფებული და ერთათ ერთი სიტყვა იყო, როცა ის
თავის წინ არავის ხედავდა. მას უღალატა ორატორის ზომიერებამ, ის ყვირო-
და როგორც დაჭრილი ვეფხი: ეს იყო ღამე მართლა ტიუტჩევის ციკერონის:
Оратор римский говорил, сред бурь гражданских и тревоги, я поздно
встал и на дороге застигнут ночью Рима был... ოხ, მართლაც იყო ეს
ღამე: როცა არ იყო მარტო სიტყვები, блажен кто посетил сей мир в его
минуты роковые... его призывали всеблагие, как собеседника на пир...

ასეთი ღამის და საუბრის მოწყობა დაამტკიცა მარტო ლალო გუდია-
შვილმა, რომელიც ამ ღამის შემდეგ ჩაიკეტა თავის სახლში და დაბატა გრი-
გოლ რობაქიძის პორტრეტი: ეს არის უდიდესი, რაც შეუქმნია ლალო გუდია-
შვილს: გრიგოლ რობაქიძე არწივის თავით, რომელსაც გადმოსდის ტვინი ბალ-
ღამივით და შუბლი შედრეკია ისე, თითქო მაცხოვარს ჩასცეს ლახვარი: ამ
ღამის სიმჭონის გადმოცემა არ შეიძლება, ეს ღამეც დაიკარგა ისე როგორც
ათასი ყანწელების ღამე, დამარწმუნებელი დღემდე დიდი პოეზიის ნიშნობაში...

ამ აპოკალიპსის ორკესტრიდან, რამდენიმე ძრაზა დავიმახსოვრე: აქ იყო
ლაპარაკი ნიცშეს ინსტინქტების ანარქიაზე, ედგარ პოეს მიწის ქვესკნელის გა-
ერგოლებაზე, გეოლოგიურ კატასტროფებზე, ამ ღამეს გრიგოლ რობაქიძის ასო-
ციაციებით დაიწერებოდა ლატრეამონის „Poésies“ და დასტოვა ბექედი მაღ-
დარორის რობაქიძეში გუდიაშვილმა: დასკვნა ასეთი იყო: ფუტურისტები გამა-
რთლებული არიან ცხოვრებით: თქვენ ამტკიცებთ, რომ ისინი შეგნებულად
ჯამბაზობენ: მაგრამ კარგი: თუ საუკეთესო აბალგაზრდობა: საფრანგეთის, რუ-
სეთის, საქართველოსი და შეიძლება მთელი ქვეყნისაც შეგნებულად ჯამბაზობს,
მით უარესი თვითონ ქვეყნისთვისო.

განა არ იყო ეს უდიდესი ტერორი?

ამ ღამეს გრიგოლ რობაქიძემ გახსნა თავისე მასკა: ამ ღამეს ის არ იყო
მთაწმიდელი, ღვაწლით შემოსილი, მასში დასძლია პოეტის უკიდურესობამ...
შეიძლებოდა ეს ღამე ყოფილიყო ქართული ფუტურიზმის დეკლარაცია: მაგრამ
ეს იყო წმიდა ანტონის ცდუნება.

ეს ღამე მართლა იყო იერონიმუსს ბოსხის ფანტასტიკიდან და ჩაბნე-
ლებული ესკურიალივით: ჩემთვის ის აჭამდე დარჩა როგორც ნიშანი: მხო-
ლოდ უდიდესი სიევარული, როგორც მეტრისადმი მამუდიებს ესთქვა: რომ იმ
ღამეს გრიგოლ რობაქიძე დაჩენილიყო თავის თავის მიმდევარი: დადაიხში უკვე
ფაქტი იყო საქართველოში. ეს იყო დაგუბებული იარის გახსნა, ბაღღამის და-
წვეთება.

მართალია აქედან ახლოს არის თავის მკვლელობამდე, მართალია მე გრი-
გოლ რობაქიძე მაფრთხილებდა ამისგან, და გადამწყვეტი მნიშვნელობაც ქონ-

და ჩემთვის ჩემ გამოსვლის დროს: თუნდა როცა დავით კაკაბაძემ მოაწყო ტფილისში მხატვრობის საღამო სუდეიკინთან ერთად და უნდოდა ეს ყოფილიყო პირველი ფუტურისტული საღამო, მე წავიკითხე დადაიზმის დეკლარაცია, მაგრამ მე აქამდე მახსოვს, რომ ნამდვილი და წმიდა გრიგოლ რობაქიძე იყო ის იმ ღამეს: მთელი შემდეგი მტკიცება, რომ დადაიზმი და ფუტურიზმი არის ეშმაკის საქმე, რომ ა. კრუჩიონიხი ჭინკაა, ჩემთვის არის მხოლოდ სქოლასტიკა...

ორი აზრი არ არსებობს იმის შესახებ, რომ ქართული პოეზია, როგორც ასეთი მოგებულია ამ ღვაწლით, აკი მეშინი კრიტიკოსებიც აღიარებენ ჩვენ კულტურტრეგერობას ქართულ ლექსის საკითხში: მაგრამ ის მსოფლიო ხაზი, რომელიც უნდა გაემართა „ცისფერ ყანწებს“ გამრუდდა: ის პატიოსი, რომლისთვისაც ვიყავით ჩვენ მოწვეული იკითხება მხოლოდ იმ წიგნში, რომელსაც ჰქვია „ყანწების პროლოგომენი“...

ვაჟაფშაველა იყო უკანასკნელი ქართველი პოეტი, რომელმაც ამოწურა საქართველოს საკუთარ საშოს ნიადაგი. შემდეგში, როგორც არ დაიბადება მეორე კახაბერი, ისე არ იქნება მეორე ვაჟაფშაველა.

ყველაზე უფრო გასამასხრებელი საქართველოში არიან ვაჟას მიმდევარი პოეტები. მთა ერთხელ იფეთქებს ვულკანივით და შეიძლება ამოაგდოს იხტიოზავრი, სხვა დროს ის მშვიდია და მასზე ცხვრის ჯოგები ბალახს სძოვენ. ყოველი ცდა რუსეთში ასეთი „მუჟიკური პოეზიის“ აღდგენის, როგორც ესენინია და კლიუევი, მარცხდება თავიდანვე, რომ არაფერი ითქვას პირველ პერიოდის აკმეიზმზე და ადამიზმზე: „ყანწების მისსია“ იყო და რჩება გამართოს ქართული პოეზია მსოფლიო რადიუსით:

რა არის დღეს პოეზია: რითი დაიწყეს ყანწელებმა და რას ამბობს დადა...

ტიციან ტაბიძე.